

Hannes Hanso
minister
Kaitseministeerium

Meie 20.09.2016 nr 2-2.8/16/60123/69

Märgukiri auditi „Ministeeriumide sõidukite majandamise otstarbekus“ raames Kaitseministeeriumi valitsemisala asutustes tehtud audititoimingute tulemuste kohta

Austatud härra Hanso

Ajavahemikul juulist 2015 kuni aprillini 2016 korraldas Riigikontroll auditi „Ministeeriumide sõidukite majandamise otstarbekus“, mille raames auditeeriti ajavahemikku 01.01.2013–30.06.2015. Auditi tulemuste kohta koostas Riigikontroll aruande, mille eelnõu on saadetud teadmiseks kõigile ministeeriumidele. Auditiaruanne sisaldab auditi käigus tehtud tähelepanekuid, järeldusi ja ettepanekuid. Käesolevat märgukirja on probleemistikust täieliku ülevaate saamiseks soovitatav lugeda koos auditiaruandega.

Riigikontroll auditeeris, kas riigiasutused majandavad sõidukeid otstarbekalt, järgides seejuures riigivaraseaduse, riigieelarve seaduse ja riigihangete seaduse nõudeid. Selleks kontrollis Riigikontroll, kuidas asutused sõidukite soetust planeerivad, rahastamise viise leiavad, hankeid korraldavad ja sõidukeid kasutavad.

Et saada ülevaade ministeeriumide ja nende valitsemisala asutuste sõidukipargist, küsis Riigikontroll nii riigiasutustelt kui ka Maanteeameti hallatavast liiklusregistrist perioodil 01.01.2013–30.06.2015 asutuste käsutuses olnud sõidukite nimekirja ning võrdles nende andmete vastavust. Lisaks võrreldi riigiasutustelt ning Maksu- ja Tolliametilt saadud andmetele tuginedes perioodil 01.01.2013–30.06.2015 ametiautode erasõitudeks kasutamisel tasutud maksude ja isikliku sõiduauto ametisõitudeks kasutamise eest tasutud hüvitiste andmeid. Analüüsi sõidukite hankimise korraldust ja sõlmitud hankelepinguid ning nende kajastamist raamatupidamises ja saldoandmike infosüsteemis.

Kaitseministeeriumi valitsemisalas tehti audititoiminguid kõigis asutustes, v.a Teabeamet ja Kaitseliit. Seejuures analüüsi detailsemalt sõidukite soetamist Kaitseministeeriumis, Kaitseväes, Seli Tervisekeskuses, Eesti Sõjamuuseumis ja Kaitseressursside Ametis (kokku 20 sõidukit).

Alljärgnevalt on esitatud kokkuvõte Kaitseministeeriumi valitsemisalas tehtud audititoimingute tulemuste ning nende põhjal tehtud järelduste kohta.

Sõidukite hankimise planeerimine ja majanduslik otstarbekus

- 1. Riigikontrollile antud selgituste kohaselt peavad valitsemisala asutused oma sõidukiparki praegu optimaalseks ning olulisi muudatusi teha ei plaani.** Kokku kasutati auditeeritud perioodil valitsemisalas 4929 (sh 3062 eriotstarbelist) sõidukit, sellest Kaitseministeeriumis 34, Kaitseväes 4873, Kaitseressursside Ametis 14, Seli Tervisekeskuses 5 ja Eesti Sõjamuuseumis 3 sõidukit. 18.09.2015. aasta seisuga oli Maanteeameti liiklusregistris arvel 338 Kaitseministeeriumi valitsemisala sõidukit ning lisaks Kaitseväe ja Kaitseliidu sõidukite registris arvel olevad 4346 sõidukit (30.06.2015. a seisuga).

Kaitseministeeriumi valitsemisala sõidukite koguarv erineb Maanteeameti liiklusregistri andmetest, sest Kaitseväe sõidukid võetakse kasutusele pärast nende registreerimist Kaitseväe ja Kaitseliidu sõidukite registris või Maanteeameti liiklusregistris. Sõidukid registreeritakse Kaitseväe sõidukite registris alaliselt pärast omandiõiguse üleminekut Kaitseväele, Kaitseväe renditud sõidukid registreeritakse liiklusregistris, kui Kaitseväe juhataja ei ole määranud teisiti. Auditi tulemusel selgus, et Maanteeametis oli registreerimata 12 haagist.

2. **Valitsemisala asutused analüüsivad sõiduki soetamise vajadust hankeplaani koostamisel ning peavad sõidukite kohta kuluarvestust.** Hankedokumentide koostamise käigus on analüüsitud ka eeldatava läbisõidu mõju sõidukite jääkväärtusele. Näiteks on Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitseväge ühishanke teel liisitud sõidukite puhul arvestatud, et lepingu lõppemisel lisandub remondikulu.

Asutused peavad sõidukite kulude üle arvestust, mis võimaldab analüüsida ja põhjendada sõidukite kasutamist ning soetamist puudutavaid otsuseid. Kaitseressursside Amet eraldi kuluarvestust sõidukite kaupa ei pea, sest ameti seitse sõidukit on liisitud täisteenusena ja infot masinapargi halduskulude kohta saadakse majandusarvestuse tarkvarast SAP ning kütusekulude kohta kütusekaartide põhjal.

Ministeeriumis kasutusel olevate sõidukite üle peeti kuni 31.12.2013 kvartaalset kuluarvestust, alates 01.01.2014 peetakse kuluarvestust tekkepõhiselt SAPis.

Kaitseväge sõidukite kulutuste kohta peetakse arvestust sõidukite kaupa ja eraldi andmebaasis.

Seli Tervisekeskus peab autokulude üle arvestust järgmiste komponentide kaupa: kütus, õlid, hooldus ja remonditarvikud. Aastaeelarve koostamisel planeeritakse, kui palju kulub autode kütuse, õli, remondi ja remonditarvikute peale.

Valitsemisala asutused peavad sõidupäevikuid ja/või sõidulehti.

3. **Valitsemisalas hangivad sõidukeid peamiselt Kaitseväge ja Kaitseministeerium, on tehtud ühishankeid.** Valitsemisalas on olnud kaks suuremat hankijat (Kaitseministeerium ja Kaitseväge), kuid alates 2017. aastast koondatakse sõidukite hankimine Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusesse.

Seni hankisid Kaitseministeerium ja Kaitseväge sõidukeid eraldi põhjendusel, et mõlema asutuse sõidukite liisingulepingute tähtsajad, sõidukite eesmärk ja kasutusotstarve erinevad. Valitsemisalas on analüüsitud ühishanke võimalusi hankeplaanide koostamisel ning Kaitseväge on teinud ühishanke koos Siseministeeriumiga. Näiteks korraldasid Kaitseväge ja Politsei- ja Piirivalveamet 2015. aastal ühishanke, mille tulemusena võeti kasutusrendile ca 190 sõidukit 6 aastaks.

4. **Majandussõidukeid valdavalt renditakse ja kaitseotstarbelist erivarustust ostetakse** (nii avatud hangete teel kui riik-riigile-tehingute raames). Auditi käigus tuvastati riigile kahjulikud tingimused ühe Kaitseressursside Ameti ning ühe Kaitseväge kasutusrendi lepingu puhul. Lepingute kahjulikud tingimused on täpsemalt lahti kirjutatud märgukirja punktis 7.

Valitsemisala asutustes analüüsitakse enne sõiduki soetamist igal konkreetsel juhul eraldi, kas sõiduk on otstarbekam välja osta või rentida, kuid analüüsi ei fikseerita kirjalikult.

Riigikontrolli soovitus kaitseministrile: kehtestada valitsemisala asutustes nõue, et enne sõidukite soetamist tuleb ostu- või rendi otstarbekust analüüsida kirjalikult.

5. **Valitsemisala asutustes on ametiautoga isiklike sõitude tegemine sisekorraga reguleeritud.** Riigikontrolli audit näitas, et Kaitseministeeriumi valitsemisala asutused on kehtestanud ametisõidukite kasutamist reguleerivad korrad, milles on muu hulgas kokku lepitud, kas ja kuidas sõidupäevikut pidada ning ametisõidukit isiklikuks otstarbeks kasutada. Ametiauto kasutamine isiklikeks sõitudeks on üldjuhul keelatud. Erandeid selles osas võib teha ainult Kaitseväge juhataja ja sellisel juhul tasutakse nende sõidukite pealt erisoodustusmaksu.

Kaitseväge ja Kaitseliidu maismaasõidukite kasutamise eeskirja kohaselt kontrollib Kaitseväge ning Kaitseliidu sõidukite kasutamise õiguspärasust sõjaväepolitsei. Sõjaväepolitseile lisaks määrab struktuuriüksuse ülem käskkirjaga isikud, kellele laieneb sõidukite kasutamise kontrollimise õigus.

Kaitseressursside Ameti autode kasutamise korra kohaselt kontrollib tugistruktuuride osakond, et iga ametiauto sõidupäevik eelneva kalendrikuu sõitude kohta on korrektselt täidetud. Kontrollitakse ka tangitud kütusekogust ametiautode kaupa.

Teistes valitsemisala asutustes ei ole ametiautoga isiklike sõitude tegemise kontroll reguleeritud.

Riigikontrolli soovitus kaitseministrile: kehtestada valitsemisala asutustes nõue kontrollida regulaarselt ametisõidukite kasutamist isiklikuks otstarbeks.

Korraldatud sõidukihangete vastavus riigihangete seadusele

- 6. Valitsemisalas kontrollitud sõidukite hanked on korraldatud riigihangete seaduse kohaselt.** Valitsemisalas detailsemalt analüüsitud sõidukite soetamiseks korraldatud hanked (3 väikeostu, 6 avatud hankemenetlust, 4 lihthanget, 1 väljakuulutamiseta läbirääkimistega hange, 2 riikidevahelist hanget) on olulises osas läbipaistavad ja kontrollitavad: vajalikud hankemenetlused on korraldatud, valitud on õige hankemenetluse liik, hankeid ei ole jaotatud osadeks, v.a põhjendatud juhtudel sõiduki eraldi hankimine.

Sõlmitud lepingute vastavus riigieelarve seadusele

- 7. Valitsemisalas kontrollitud sõidukite rendilepingud on kajastatud kooskõlas riigieelarve seadusega.** Auditi käigus tuvastati kahe lepingu puhul riigile kahjulikud tingimused.

Kaitseressursside Ametis 20.04.2015 sõlmitud sõiduauto kasutusrendi leping sisaldab kahjulikku tingimust. Lepingu punkti 6.8 kohaselt kohustub Kaitseressursside Amet negatiivse kliendisaldo hüvitama juhul, kui sõiduki täieliku hävimise või varguse korral on liiklus- ja/või kaskokindlustuse alusel väljamakstav kindlustushüvitis väiksem kui jääkväärtus.

Kahjulikku tingimust sisaldab ka Kaitseväes 15.02.2013 sõlmitud bussi kasutusrendi leping. Lepingu punkti 9.5 kohaselt kohustub Kaitseväge lepingu ülesütlemisel ning sõiduki tagastamisel hüvitama liisinguandjale kõik kulud, mida liisinguandja kandis seoses liisinguesemega, eelkõige liisingueseme ostuhinna ja selle finantseerimise kulud ulatuses, milles need ei ole kaetud juba tasutud liisingumaksetega, ning millest arvestatakse maha liisingueseme väärtus liisinguandjale tagastamise hetkel.

Riigikontroll loodab, et esitatud tähelepanekutest on abi sõidukipargiga seonduvate tegevuste korrastamisel Kaitseministeeriumi valitsemisalas.

Palun Teid Riigikontrolli kirjalikult teavitada rakendatavatest meetmetest hiljemalt **3.10.2016**.

Riigikontroll tänab Kaitseministeeriumi ja Kaitseväge töötajaid meeldiva koostöö eest.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Krista Zibo
peakontrolör
finantsauditi osakond

Alina Green 640 0719
alina.green@riigikontroll.ee